

KONYA ÇEVRESİ TARİH ARAŞTIRMALARI - II : TARİHÖNCESİNDEN ORTAÇAĞA KADAR PHRYGIA PAROEUS:

Yrd. Doç. Dr. Hasan Bahar* □

I) COĞRAFİ DURUM

Antik Çağda Phrygia Paroeus ya da Doğu Phrygia olarak adlandırılan bölge Sultan Dağları ile Emirdağ arasında kalan bölgeye deniliyordu. Bölgenin önemli şehirleri Polybotos (Bolvadin), Julia-Ipsos, Philomellon(Akşehir), Thymbriion - Hadrianopolis, Holmoi (Çay) ve Tyriainon (Ilgın)'du. Julia Roma Bizans döneminde Ipsos adını almış ve Sakalı yakınlarında olduğu kabul edilmektedir. Thymbriion Philomellon'un 5 mil kuzeyinde bulunmakta, burada Midas su kaynakları yer almakta ve yeniden inşa edince de Hadrianopolis adını almıştı¹. Bölgede bulunan altı şehre Hexapolis adı verililiyordu: Bunlar Julia-Ipsos, Phillmellon, Hadrianopolis, Tyrianion, Sinethandos ve Laodicea(Ladik) idi. Ayrıca Tyrianion'un kalesine Antigous adı verilmekteydi². Hadrianopolis'in yeri kesin bilinmemekle birlikte bazı araştırmacılar bu şehri Ilgın'ın Balkı ve Urus köyleri arasındaki Adaras'a yerleştirmektedirler³.

* S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev. M. Pektaş, İstanbul 1960, s.151.

2 Leo Diaconus , 122; Cedrenus, 387; Ramsay bu kalenin yaklaşık olarak tahmin etmekte. ATC, s.152; 1994 yılında Ilgın ve çevresinde yaptığımız yüzey araştırmaları sonucu bu kalenin Kaleköy'deki kale olduğunu tahmin etmekteyiz. Bu konuda ilerideki Kaleköy başlığına bakınız.

3 W.M.Calder, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, VII, Manchester 1956, s. XVI, 28.

1994-95 yılında yaptığımız yüzey araştırmalarında Antik Çağda Phrygia Paraoes olarak bilinen bölgenin günümüzde Konya il sınırları içinde kalan doğu kesimini Prehistorik çağlardan Osmanlı dönemine kadar inceledik. Ancak burada araştırma yaptığımız yerleşmelerin başlangıçtan Orta Çağ'a kadar olan dönemlerini genel olarak tanıtmak istiyoruz.

A)Fiziki Özellikler:

1)Doğal Yapı: Çalışma alanımız Sultan Dağları'nın (2580 m.) kuzey doğusunda yer alır. Akşehir ve Ilgın ovaları arasında uzanmakta olan bölgenin, engebelli bir yapıya sahip olmasına rağmen sarp ve dik yamaçların olmadığı görülmektedir. Bölgede Akşehir (960 m.) ve Çavuşçu gölleri(1019 m.) bulunmaktadır.

a) Akşehir: Akşehir'in kuzeyi Eskişehir, kuzey doğusu Ankara, kuzey batısı Afyon, güneybatısı Isparta il sınırları ile çevrilidir. Güneydoğusunda Doğanhisar, doğusunda Tuzlukçu ve Ilgın ilçeleri yer alır. İlçenin güneybatısında Sultan Dağları uzanır. Kuzeydoğusunda ise Akşehir birikintili ovası yer alır. Akşehir'in denizden yüksekliği 1050 m. kadardır. Bölgede çalışmalarımıza konu ettiğimiz ilçelerden biri de Doğanhisar'dır.

b) Doğanhisar: Batısında Isparta il sınırı bulunan ilçenin güneyinde Hüyük ve doğusunda Ilgın ilçeleri yer alır. İlçenin yüzölçümü 428 km. karedir. Sultandağları'nın eteklerinde kurulmuştur. Denizden yüksekliği 1.220 m. dir. Ali Çayı ve çevresi ormanlarla kaplıdır. Yörede çam, ardıç, meşe ağaçları görülür. İlçenin başlıca akarsuları Ali Çayı ve Çetinçay'dır. Ali Çayı Davras yaylasından çıkarak Çavuşçu Gölü'ne dökülür. Çetinçay Doğanhisar topraklarından geçerek Başköy yakınlarında kaybolur ve Yazlıca Köyü yakınlarında tekrar ortaya çıkar.

c) Ilgın: Akşehir, Tuzlukçu ve Doğanhisar'ın doğusunda bulunan Ilgın'ın kuzeyinde Yunak, doğusunda Kadınhanı, güneyinde Hüyük, Beyşehir ve Derbent ilçeleri bulunur. İlçede Çiğil, Balkı, Bulduk, Tekke, Kembos, Çayırözü, Boğazçayı dereleri bulunmaktadır. Bu akarsulardan Çiğil (Battal) Deresi güneyden kuzeye akarak, Çavuşçugöl'e ulaşmaktadır. Çayırözü Deresi ve Boğazçayı da güney-batıdan doğup, güney-kuzey istikametinde hareket ederek Çavuşçugöl'e akmaktadır. Bulcuk, Kembos ve

Tekke dereleri, Ilgın Ovasında birleşip, Zaferiye, Karaköy ve Döğür köylerini geçerek kuzeydeki Altınova'ya yönelmektedir. Çavuşçugöl'ün zaman zaman artan suları, ovanın doğu yönünde bir direnaj kanalıyla Ilgın Ovası'nı önce güneye, sonra kuzeye bir yay şeklinde geçip, Zaferiye yakınlarında Bulcuk Çayı ile birleşmektedir⁴.

d)Kadınhanı: İlçe'nin batısı Ilgın, güneyi Derbent, Selçuklu, doğusu Sarayönü ve kuzeyi Yunak ilçeleri ile çevrilidir. İlçe büyük oranda eğilimli düzlüklerden oluşan bir ova görünümündedir. İlçenin güneyi ise dağlıktır. İlçe akarsu yönünden zayıftır. Ilgın Çavuşcu Gölü ile Atlantı arasındaki DSİ tarafından yapılan sulama kanalı ilçenin kuzeybatısındaki araziyl sulama bakımından önemli yer tutar.

e)Sarayönü: Sarayönü'nün kuzeydoğusunda Cihanbeyli, doğusunda Altınekin, güneyinde Selçuklu ve batısında Kadınhanı ilçeleri yer alır. İlçenin kuzeyi Konya Ovası'nın uzantısını teşkil eden düzlüklerden oluşur. Güneyi ise Torosların devamı olan Ladik (Halıcı) dağları ile kaplıdır. İlçede Ladik dağlarından doğan Karacayer Deresi ve ilçenin kuzeyinde Beşgöz Suyu bulunur.

2) İklim ve Bitki Örtüsü: Bölge, İç Anadolu ile Batı Anadolu arasında bir geçiş alanıdır. Pallinolojik incelemelerin ortaya koyduğu verilere göre, buzullaşmanın ikinci devrinde iklim şimdikiinden daha kuraktı. O devirdeki görülen düzensiz yağış rejiminin günümüzde de devam ettiği bilinmektedir. Son Buzul Devri sırasında veya bu devrin sonlarına doğru İç Anadolu'nun pluvial devrini yaşadığı Tuz Gölü, Beyşehir, Akşehir, Eğirdir ve Burdur göllerinin o zamanki su seviyelerinden anlaşılmaktadır. Bu devirde oluşan göllerde toprak yığılımı ve bazılarında da turbiyeler meydana gelmiştir. Konya Ovası'nda 150 km. uzunluğunda ve 50 km. genişliğinde büyük bir gölü bulduğu ve bu gölün 8-9 bin yıl önce kurumaya başladığı anlaşılmaktadır. Neolitik dönemden itibaren bölgenin yoğun yerleşme alanı olması antropogen etkilerle bitki örtüsünün tahrip olduğunu akla getirmektedir. Tarih dönemlerde bölgeden büyük orduların geçmesi, sadece insan kaybına

⁴ 1/ 250 000 Özel İdare Haritası., Konya İl Yıllığı, 1973, s.76, 82,94.; K.İşıl - İ.Kılıçgil - M. Kılıçgil, Konya İl Kitabı, Konya, 1977, s.171.

değil floranın zayıflamasına da sebep olmuştur⁵. Bu alan bitki örtüsü bakımından İrano-Turanien floristik bölgesinin en batısında yer almaktadır. İç Anadolu florasının çoğunluğunu kurakçıl bitkiler meydana getirir. Bu bölge Doğu Anadolu ve İran üzerinden Orta Asya'ya kadar uzanan yarı çöl alanının devamı olarak nitelendirilir⁶. M.Ö. II.binde bölgede su anıtlarının yapılması⁷, kuraklığa işaret ettiği gibi, Antik Çağ'da da bölgenin özelliklerini aynı şekilde devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Bölge soğuk ve ağaçsız olup, su kıtlığı çekilmekte; bulunan yerlerde su parayla satılmaktadır. Bu duruma rağmen büyük sürüler halinde koyun yetiştirilmektedir⁸.

3) Yeraltı Zenginlikleri: İlgin çevresinde bolca bulunan linyit yataklarının yanında Doğanhisar çevresinde kömür, Deştigin ve Furunlu köyleri arasında bol miktarda demir yataklarına rastlanmıştır⁹. Demir madeninin Demirçığ'ından itibaren bölgedeki yerleşim coğrafyasını etkilediği ve insanlar tarafından işletildiği düşünülebilir.

II) TARİHİ COĞRAFYA

Bölge, İç Anadolu ile Batı Anadolu arasında, geçiş yolları üzerindedir. M.Ö.II.bin coğrafyasında adı Pitaşa¹⁰, Klasik Dönemde Doğu Phrygia¹¹, Antik Çağda Romalılar tarafından Asia¹² olarak adlandırılan bölge, Galatia, Pisidia ve Lykaonia topraklarının kesişme noktasında bulunmaktaydı¹³. Bizanslılar zamanında ise Anatolikon Themasi içinde yer almaktaydı¹⁴.

Bölge, tarihin ilk dönemlerinden itibaren tüccarlar ve orduların kullandıkları bir geçiş alanı olmuştur. IV. Tuthalla'nın Arzava seferine

5 Ksenophon, II, 10-19.

6 A.R. Çetlik, *İç Anadolu'nun Vegetasyonu ve Ekolojisi*, Konya, 1985.

7 J. Mellaart, "The Late Bronze Age Monumentes of Eflatun Pinar and Fasillar near Beyşehir", *AS*, XII, s.111- 117. ; R. Naumann, "Einige Beobachtungen in Eflatun Pinar", *Mansel'e Armağan*, I. Ankara, 1974, s. 467-474.

8 Strabon XII.VI.569

9 Konya İl Yıllığı 1973,s.511

10 Bkz. *Tübingen Atlas des Vorderen Orient (TAVO) der Universität Tübingen*, B III 6. 1992.

11 Ksenophon, *Anabasis*, II,19.

12 Strabon, XII,574,624.

13 W.M. Calder, *Monumenta Asiae Minoris Antiqua (MAMA)*, VII,1956, IX,s.1-21.

14 G.Ostrogorsky, Çev. F.İşiltan, *Bizans Devleti Tarihi*, Ankara 1991,Hrt. 2,3.

giderken yaptırdığı Yalburt Su Anıtı bunun belirgin bir göstergesidir¹⁵. Bu dönemde bölgede Luvilerin yaşadığı sanılmaktadır¹⁶. Burası daha sonra Phryglerin Orta Anadolu ile ilişkilerinde önemli bir yol güzergahı olmuştur. Phryglerin bu güzergahtan Akdeniz'e indiği, Konya çevresindeki Phryg dönemi eserlerinden¹⁷ ve Assur belgelerinden anlaşılmaktadır¹⁸.

Klasik dönemde Pers ordularının önemli geçiş yollarından biri de bu bölgedeydi. Pers seferlerinin birinde, Kyros'un orduları Tyrialon(İlgın) şehrinde konaklamış ve ovada bir geçit töreni yapmışlardı. Demekki İlgın bu dönemde şehir konumunda büyük bir yerleşme idi. Kyros, üç günlük bir yürüyüşle Phrygia'nın son kenti olan İkonion (Konya) şehrine varmıştı¹⁹. Pers İmparatorluğunun, B. İskender tarafından sona erdirilmesiyle bölge İskender'in eline geçti. Onun ölümüyle imparatorluğu komutanları arasında paylaşılır. Bu sırada batıdan gelerek boğazları geçen Galatlar (M.Ö. 277) Anadolu'ya ayak basarlar. Galatlar, Hellenistik krallara karşı yaptıkları mücadele sonucu Yukarı Phrygia'ya yerleşmeyi başanıp, kısa sürede Orta Anadolu'yu ele geçirirler ve bunlardan kaçan halk dağlara sığınır. Galatların Tolisto-Bol(Tollstoag) kolu buraya yerleşince bölgenin bundan sonraki adının Galatic Phrygia olarak da anıldığı görülmektedir²⁰. Galatlar bölgede Roma dönemine kadar varlıklarını sürdürürler²¹. Bölge Romalıların Anadolu'daki siyasi güç kazanmasıyla Seleukoslardan Bergamalılara kazandırılır. Bu tarihten itibaren bölgedeki siyasi gelişmeler Roma'nın insiyatifinde gelişti²². Romalılar zamanında bölgedeki Galat grupların yanında

15 J.Mellaart, *Age*, s.115 vd.

16 H.J.Howink Ten Cate, *The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During The Hellenistic Period*, Leiden, 1961, s.190 vdd.

17 L.Zoroğlu, "The Iron Age Finds from Kıcıkışla near Karapınar", *Anatolian Iron Ages*, Edt. A. Çilingiroğlu - D. H. French, Oxford, 1991, s.149 vd.; "Cilicia Trachela In The Iron Age: The Khlakku Problem", *Anatolian Iron Ages 3*, Edt. A.Çilingiroğlu- D.H.French, Ankara 1994,s.301 vd.; Ayrıca Alaattin Tepesi, Sızma, Ertuğrul gibi önemli Demir çağı yerleşmeleri buluntuları belirtilebilir.

18 D.D.Luckenbill, *Ancient Records of Assyria and Babylonia*,ii, Chicago 1927,s.42.

19 Ksenophon, II, 11-19.

20 W.M. Calder, *MAMA*, VII, s. ix.

21 F. Lequenne, *Galat'lar*, Çev. S.Albek, Ankara 1979,s. 35,36,131 vd.

22 Plineus, XXI 22, 14, XXII 5, 14; Livius, XXXVIII 38,4.

Phryg halklarından da yaşayanlar olduğu anlaşılmaktadır. Frigce dil özellikleri M.S.III. yüzyıla kadar bölgede kullanılıyordu²³. Bölge bu özelliğinden dolayı Romalılar tarafından Phrygia Paroreia olarak adlandırılıyordu. Burada bir dağ silsilesi bulunmaktaydı (Sultan Dağları). Dağların kuzeyinde Philomellon (Akşehir)ve güneyinde Antiochia (Yalvaç) şehirleri yer almaktaydı²⁴. İlkçağ coğrafyacılarından Strabon'un, başlangıcını Ephesos'tan gösterdiği antik yol, Lykaonia'nın yakınında bulunan Philomellon'a (Akşehir) gelli, oradan Laodikela'yı(Ladik) geçerek bölgeyi katetmekteydi²⁵. Hristiyan azizlerinden St.Paul'un Derbe, Lystra, Konya, Pisidia Antiochia(Yalvaç) arasında hristiyanlığı yayma girişimlerinde bulunduğu görülmektedir. Bu yolculuklarında bölgede küçük baş hayvancılığın yaygın olduğu anlaşılıyor. Bu nedenle kendisi de dokumacılık yapmaktadır²⁶. Bizans Döneminde İstanbul'dan doğuya giden yolların bir geçiş noktası da bu güzergahtı. Bu yol, Bizans'ın son dönemlerle doğru önem kazanmış ve 1030'da İmparator Romanos Philomellon üzerinden Suriye'ye geçmişti²⁷. Ortaçağ'da da Strabon'un belirttiği özelliklerin devam ettiği görülmektedir. Şöyleki I.Haçlı ordusu Eskişehir (Doryleion) ve Bolvadin (Polybotos) yolunu takip ederek, Sultan Dağlarının güneyine yönelmiştir. Kuzeyde bulunan Akşehir-İlgın yolu, su kaynaklarının azlığı, mevcut olan kuyuların da I.Kılıçarslan tarafından zehirlenmesi riskinden dolayı, Haçlılar tarafından güvenli bulunmayarak Yalvaç'a (Antiochia Pisidia) yönelinmiş, dağların güneyinden geçen su ve otlığın daha kolay bulunabileceği Eğirdir, Beyşehir, Kızılören yoluyla Konya'ya varılmıştır. Kuzey yolunu tercih eden Alman İmparatoru Frederic Barbaros, Akşehir ovasına girmiş, oradan Kilikia'ya gelene kadar binbir zorluklarla karşılaşmıştır²⁸.

Selçuklu Döneminde Konya-İstanbul yolu aşağı yukarı antik yolun güzergahını takip etmekteydi. Bu güzergah, Konya, Derbent,Ladik, Kadınhanı, Bulasan Çayı, İlgın, Argıthanı, Akşehir, İshaklı, Çay, Eğret ve

23 W.M. Calder, *MAMA*, s.IX vd.

24 Strabon, XII,577.

25 Strabon, XII,663.

26 Lequenne, *age*,s.146 vd.

27 W.M.Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev. M.Pektaş, İstanbul, 1960, 211.

28 C.Huart, *Mevleviler Beldesi Konya*, İstanbul 1978, s.68 vd.

Döğer Köyü İdi²⁹.

Marco Polo Konya üzerinden Sivas'a giderken, bölgede hayvancılığın yanında halıcılık ve İpek dokumacılığının yaygın olduğunu görmüştü. 1255 yılında Guill. de Rubrouck Konya'da alış veriş yapan ve önemli miktarda şap ticareti yapan batılı tüccarlarla karşılaşmış olması, şapın bu dönemde çok önemli bir ticaret kaynağı olduğunu göstermektedir. Bu tüccarların Venedik ve Cenevizli olması bölgenin Akdeniz dünyasındaki ticaret hayatındaki rolünü ortaya koymaktadır. Bu dönemde, Selçuklu Sultanları Venediklilerle ticari antlaşmalar yaparak bölgenin Akdeniz ticareti açısından sahip olduğu önemin devam etmesini sağladılar. Tüccarların Antakya'dan başlayarak, Beylan Geçidi, Çukurova, Külek Boğazı ve Konya üzerinden İstanbul'a ulaştıkları anlaşılmaktadır. Venedikli tüccarlar, Konya'ya Kıbrıs ve Çukurova yolu ile gelmekteydi. Bu bağlantıda Satalia(Antalya) ve Candelore (Alanya) önemli limanları oluşturmaktaydı. Ayrıca bu limanlar Mısır ile yapılan deniz ticaretinde de önemli rol oynamışlardı³⁰.

Osmanlı döneminde, bu yol güzergahı yaklaşık olarak devam etmekteydi.1550 - 1850 yılları arasındaki Akşehir-Konya yolu şu şekildeydi: Akşehir- Tepeköy - Kayacık - Arkit Han - (Ebulhasançayırı) Ilgın - Kadınhanı, Yorgan(Yörükân) Ladik - Gelmiş(Gelemiş) Bell - Konya İdi³¹. Haydar Çelebi Ruznamesi'nde Yavuz Sultan Selim'in İran seferindeki Akşehir-Konya arası menzillerini şu şekilde vermiştir: "Akşehir- Arkan Özü(Karaman'a bağlı olduğu belirtiliyor-Arkit Han), Ilgın geçildi.Bul Hasan (Hasanoğlu) Çayırı konağına gelindi, Konya'ya bağlı Saideli'ndeki Zengi sahrasına konuldu, Konya'ya bağlı Gellinçbeli(Gelemişbelli) konağına varıldı, buradan Konya yakınında bulunan Tirfil-abad ya da Kalyat çayırına konuldu(31 Mayıs 1514)"³².

Evliya Çelebi de Akşehir-Ilgın güzergahını kullanarak Konya'ya geçmişti. Akşehir'den Ilgın'a dokuz saatte vardığını, Ilgın'ı tasvir ederken

29 M.Kemal Özergin, **Anadolu Selçukluları Çağında Anadolu Yolları**,(Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1959, Tab.XIII.

30 W.Heyd, **Yakın-Doğa Ticaret Tarihi**, Çev. E. Z. Karal, Ankara, 1975, s. 330-336.

31 U. M. Luther, **Historical Route Network of Anatolia(İstanbul - İzmir - Konya) 1550's to 1850's: A Methodological Study**, Ankara, 1989,10,15,53.

32 **Haydar Çelebi Ruznamesi**, Haz. Yavuz Senemoğlu,İstanbul(Tarihhsiz),s.63-65.Hrt.2.

eskiden büyük bir şehir olduğunu, Celali ve Cemali zulmünden tahrip olduğunu belirtir. Şehrin geniş bir arazide kurulmuş bağlık ve bahçelik olduğunu anlatır. İlgin kaplıcalarından uzun uzun söz eder. Arada kalan menzillere işaret etmeksizin İlgin'dan Konya kalesine varışını anlatır³³.

XVII. yüzyılda İstanbul ve Bursa'dan çıkan yollar Batı Anadolu'da birleşerek Kütahya - Afyon - Adana güzergahını izleyerek Şam'a kadar uzanıyordu. Nitekim 1616 yılında Halep'ten çıkan Polonyalı Simon, Maraş - Kayseri üzerinden Ankara'ya ulaşmış oradan da İstanbul'a giderken Konya - Akşehir - Afyon ve İzmit yolunu kullanmıştı³⁴.

1891 yılında İstanbul'dan, Konya'ya bir seyahat yapan Clement Huart, Akşehir-Konya yol güzergahını akıcı bir dille tasvir etmektedir: Akşehirden doğuya doğru yönelerek önce işlenmiş topraklardan daha sonra da, yabancı otlarla kaplı bir alandan geçer. Buradan Kara-Öyük (Karahöyük) ya da diğer adıyla anılan Lapa- Kale'yi görür. Gölneş (Gümes) ve Yılan-Yusuf derbendine, oradan da Argut-Hanı'na(Argithan) ulaşır. Argithan yemyeşil bahçeleri ile geniş ovanın ortasında bir vaha görüntüsü vermektedir. Kavaklarla çevrili bahçeler ile iki gözlü arapça kitabesi sllinmiş zarif bir köprü arasında yer almaktadır. Huart, konut mimarisi hakkında da bilgi vermektedir. Evler samanlı toprakla sıvalı, terasları basit yontulmuş kalın ağaç direkler üzerinde oturmaktadır. Argithan'ını geçince, kıraç bir düzlüğe varılır. Ancak bu noktadan İlgin'a kadar düzenli bir yol yoktur. İlgin'a arabalar eski yolu takip ederek giderler. Huart ise ayak izleri bulunan patika bir yolu geçmiştir. Ona göre İlgin, şehir olmayı haketmiş bir kasabadır. Kasabanın girişinde kaplıcalar yer almaktadır. İlgin'daki Selçuklu ve Osmanlı yapıları dikkatini çeker. Şehirden İlgin Gölünü soluna alarak, doğuya doğru yolculuğuna devam eder. Ova bir yangın yerini andırmaktadır. İlgin ovasında altı kilometrelik bir yolculuktan sonra, Çerkes-Köy'e(Zaferiye) varır. Bir çok tepeler geçerek akşam üzeri Kadınhan'ına ulaşmıştır. Ertesi gün daha kestirme olacağı düşüncesiyle araba yolunu terkederek, dağ yollarını tercih edip, Ladik'e yönelir³⁵. Susuz ve oldukça kurak yoldan geçerek yüksek dağların

33 Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Haz. Mümin Çevik, C.I-II, İstanbul, (tarıhsız) s.765 vd.

34 R.Özdemir, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara, 1986, s.23.

35 Günümüzde yöredeki halk bu yolu Kahra Yolu olarak adlandırmaktadır.

kuzey yamacına yerleşmiş ve ovaya doğru uzanmış Ladik'e varır. Ladik'te evler tek katlı olup döşeme olarak antik taşlar kullanılmaktadır. Halı ve iklim dokumacılığı yaygın olup yazın yaylaya göçmektedirler. Yayla köye yarım saatlik bir mesafede su kaynakları ve ulu çınarların olduğu bir yerd. Şehrin ortasında antik bir taşın arasından iki bronz lüleden nefis bir su akmaktadır. Ladik'ten hareket ederek Dokuz-hane(Dokuzunhanı) derbendine varır. Dokuzunhanı çevresinde Selçuklu hanı hariç hiç bir yerleşme yoktur. Han karakol olarak kullanılmaktadır. Hanın karşısında bir çeşme ve küçük bir çayırılık vardır. Dokuz'dan ayrıldığında sadece uzun sınıklı bir kuyuya rastlamış³⁶, ovadaki uzun bir yolculuktan sonra akşam üzeri Konya'ya varabilmiştir³⁷.

Kısaca üzerinde durduğumuz tarihi coğrafya içinde özellikle yolların güzergahı bize yerleşim yerlerinin kümelenebileceği mekanları yansıtmaktadır. Ortaya koyduğumuz mekan üzerinde insan toplulukları hangi devirde yaşarsa yaşasın, coğrafyanın ona verdiği imkanlardan öteye fazla bir varlık ortaya koyamaz. Ancak bölgede siyasi istikrarın sağlandığı devirlerde, o bölgenin canlanması doğaldır. Bölgenin istikrarlı ve bunalımlı dönemlerini tam olarak kavrayabilmek için tarihçesinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

III) TARİHÖNCESİ (Prehistoria):

Prehistorik Çağı oluşturan Paleolitik Dönem (M.Ö. 1.000.000-10.000), Mezolitik(M.Ö.10.000-8000) ve Neolitik (M.Ö.8000-5500) yerleşmelerin araştırma alanımızdan uzak olmadığı da dikkate alınmalıdır. Paleolitik dönemi yansıtan kültür buluntuları Karadeniz bölgesinde Samsun-Tekeköy, Ankara civarında Macun Çay, Göller Bölgesinde Burdur yakınında Baradız ve Akdeniz Bölgesinde Antalya'nın mağaralar çevresinde yoğunlaşmıştır³⁸.

Ayrıca Anadolu'da, ziraata dayalı ilk yerleşmelerin araştırma yaptığımız bölgeye etkileri olabileceği de düşünülmelidir. M.Ö. 8000 yıllarında,

36 Bu kuyu Kampüs alanının güneyindeki terkedilmiş susuz kurumuş kuyu olmalı.

37 C.Huart, *age*,s.83-87

38 Eslin, *Kültürel Sorun*, II,1981,s.10-18.

Güneydoğu Anadolu'da, Çayönü yerleşmesinde, yabancı Emmer ve Einkorn buğday türlerinin, bezelye ve baklagillerin ekime alındığı anlaşılmıştır. Ancak araştırma alanımıza yakın olan Göller bölgesinde, Hacılar'da M.Ö. 7000, Er Baba'da (Beyşehir) ve Orta Anadolu'daki Çatalhöyük'te M.Ö.6000 yıllarında bitki üretimine başlandığı görülmektedir³⁹. Araştırma alanımızın iklim şartları itibarıyla, adı geçen yerleşmelerle paralellik göstermesinden dolayı burada da aynı zaman dilimini paylaşan yerleşmelerin olabileceği gözden kaçınılmamalıdır.

Bölgede ilk yerleşmelerin Son Neolitik, Kalkolitik(M.Ö 5500-3000) ve Tunç(M.Ö.3000-1200) çağlarında Ilgın ovasına açılan dere yatakları ve vadilerde yoğunlaştığı dikkati çeker. Aynı zamanda, bölgenin bu dönem kültürleri ile Göller bölgesi arasında yakın bir ilişkisi olduğu ortaya çıkmaktadır⁴⁰. Bu dönem Anadolu'nun diğer merkezlerindeki yerleşim alanları da aynı özelliği sergilemektedir.

Tunç çağı ile birlikte, madeni eşyaların kullanılmaya başlanması nedeniyle, insanlar arasında maden kaynaklarına yönelimler artmıştır. Bu artışla ticaret hayatı yerleşmelerin büyümesine ve şehirlerin oluşmasına yol açmıştır. Şehirler arasındaki çıkar çekişmeleri siyasi birliklerin kurulmasını sağlamış, Orta Tunç Çağı ile birlikte Anadolu'da şehir krallıkları ortaya çıkmıştır. Anadolu dışında Mezopotamya'da Fırat ve Dicle çevresindeki toprakları işleyebilen kavimler büyük güç odakları oluşturarak Anadolu madenleri için bölgeye seferler düzenlemişlerdir⁴¹. Bu etkiler sonucu Anadolu'da şehir krallıklarının birleşme arzuları artmış büyük siyasi birlikler arayışına gitmişlerdir. Bu arayışlar ve mücadeleler savunma ihtiyaçlarını da ortaya çıkarmıştır⁴². Bu sebeplerden dolayı M.Ö. II binden itibaren,

³⁹ Esin, *Doğal Çevre Sorunu*, s.76.;Esin, *Kültürel Sorun*, s.18 vdd.

⁴⁰ M.Özalt, "1990 Yılı Konya-Akşehir çevresi Tarihöncesi Araştırmaları", *X. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara Ankara 1991,s.377-395; H.Bahar, "1994 Yılı Konya-Ilgın Yüzey Araştırmaları 1994", *XIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara 1996, s.153-183.

⁴¹ K.A.Yener, "Niğde Ulukışla Bolcardağı Kurşun-Gümüş Yatakları ile İlgili Çalışmalar", *Arkeometri Ünltesi Bilimsel Toplantı Bildirileri IV*, İstanbul 1984,s.105-108; H.Bahar, "M.Ö.II.Binyıl Başlarında Anadolu-Mezopotamya Arasındaki Ticaret Hayatı", *S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.3, Konya, 1994, s.307-311.

⁴² H.Lewy, "Anatolia in The Old Assyrian Period", *CAH,I,Chapter,XXIV, VII-X*, Cambridge, 1945, s.4 vdd.; K.Balkan, *Mama kralı Anum-Hirbi'nin Kanlı kralı Warşama'ya*

insanların savunması kolay olan yerleri iskan etmeye yöneldikleri görülür. Ayrıca bu dönemde Anadolu'da Tarihi Dönemler de başlamıştır.

IV - TARİHİ DÖNEMLER:

M.Ö. II. binin ilk çeyreğinde, Anadolu'da siyasi bir güç olan Hititlerin Batı Anadolu'da bulunan Arzava Konfederasyonu ile sürekli mücadele içinde olması, araştırma alanımıza da yansımıştır. Hititlerin Aşağı Ülke olarak adlandırdıkları Kızılırmak'ın batısındaki topraklarından Pitaşsa adı verilen bu alan, aynı zamanda, zaman zaman Arzavalıların Orta Anadolu'ya gelerek Hattuşaş'ı rahatsız ettiği bir güzergahtır. Nitekim bu alan, Hititlerin Arzava'ya düzenlemiş oldukları seferlerin de yapıldığı bir bölgedir. IV. Tuthalia'nın Arzava seferi sırasında yaptırdığı Yalburt su anıtı bunun bir göstergesidir. Yine Iğın-Kadınhanı yolu üzerinde bulunmuş Köylütolu Abidesi de bu dönemi yansıtır⁴³. Bölgedeki M.Ö. II. bin yılın siyasi mücadeleleri, yerleşim yerlerini etkilemiş, yerleşmeler ziraî alanlardan çok, stratejik noktalara kayma eğilimi göstermiştir.

Ege Göçleri ile Hitit devletinin sona ermesi, Anadolu'da karanlık bir döneme girilmesine yol açtı. Anadolu'nun bir çok yerinde bölgesel krallıklar kuruldu. Geç Hitit şehir devletleri adı verilen bu krallıkların tarihine, Assur belgelerinin yanında, arkeolojik bulgularla ışık tutulmaya çalışılmaktadır. M.Ö. 1200 yıllarından Phryg Devletinin kuruluşuna(M.Ö.750) kadar, yaklaşık 450 yıllık bir zaman aralığı içinde, özellikle Orta ve İç Batı Anadolu'da istikrar sağlayıcı siyasi bir kudret görülmemektedir⁴⁴. Başlangıçta Eskişehir, Afyon, Ankara ve Sakarya vadilerini içine alan bölgede kendilerini gösteren Frigler zamanla Batı'da Kütahya'dan Doğu'da Kızılırmak'a kadar genişlediler. M.Ö. 750 tarihlerinde, Alışar, Boğazköy, Kültepe, Alacahöyük, Gordion gibi merkezlerde Frig varlığını ortaya koyan bulgular elde edildi. Bu tarihlerde Gordios tarafından Gordion'da krallığın kurulduğu kabul edilmektedir. Frigler maden ve ağaç işçiliğinde Grek dünyasını etkilemişlerdi. Bu arada Grek

Gönderdiği Mektup, Ankara, 1957, s.10 vd.

43 Köylütöglü'nda yaptığımız araştırmalar sonucunda anıtın Ankara Etnografya müzesine götürüldüğünü öğrendik.

44 H.Metzger, *Anatolie*, II, Geneve 1969,s.13,36.; E.Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul 1988, s.134 vdd.:

kaynakları Frig kralı Midas'dan söz etmektedirler. Eusebios'un kroniğinde Midas'ın Kimmerlere yenilmesi üzerine boğa kanı içerek M.Ö.695 yılında ölümünden söz edilir⁴⁵. Asur yazılı kaynaklarında Midas'tan Muşki kralı Mita olarak söz edilir⁴⁶. Mita Asur kralı II.Sargon ile 717-709 tarihleri arasında Akdeniz kıyısında Sillike yakınlarında tam üç kez savaşmıştır. Bu durum bize Phryglerin zaman zaman sınırlarını Toroslara aşarak, Akdeniz kıyılarına kadar taşıdığını gösterir. Konya civarında bulunan bol miktardaki arkeolojik buluntu ve Toroslarda Phryglere ait olması muhtemel kaya basamaklı kutsal alanlar Friglerin araştırma bölgemizdeki yoğun kültürel varlığına ışık tutmaktadır⁴⁷. Ilgın ve çevresinin tarihi coğrafyasında Doğu Phrygia toprakları içinde yer aldığını belirtmiştik. Xenophon Anabasis'inde Ilgın yakınlarında bulunan bir Midas pınarından söz eder. Efsaneye göre Kral Midas kaynağın sularına şarap karıştırarak Satyr'i burada yakalamıştır⁴⁸. Araştırmalarımızda Frig dönemi yerleşmelerinin M.Ö.II.bindeki eğilimin bir devamı olarak tepelere doğru kaydığı görülür. Fakat Anadolu geçirdiği siyasi buhranı kolay kolay atlatamamış olmalı ki, Demir Çağı ve sonrasındaki yerleşmeler oldukça cılızdır⁴⁹.

Phryglerin, Kimmer yenilgisinden sonra kendilerini toplayamaması sonucu, batısındaki Lidya güçlenmiş ve Kimmerleri ülkelerinden çıkarmışlardır. Büyük bir siyasi güç olan Lidya, sınırlarını doğuda Kızılırmak ve güneyde Toroslara kadar genişletti⁵⁰. Bu sırada Toroslara güneyinde yerli krallarla mücadele eden Yeni Babililer ise Lidya'dan Ludu olarak söz etmektedirler. Yeni Babil kralı Neriglissar M.Ö.557/6 yılında Ludu(Lidya) sınırındaki Şallune'ye(Kl. Selinus-Modern Gazipaşa) kadar Pirundu kralı Appuaşu'yu

45 E.Akurgal, *Age*, s.191.

46 Muşki'lerin Frigler olup olmadığı halen tartışma konusudur. Elazığ yöresinde yoğun olarak karşılaşılan Demir Çağ yivli keramiklerin Muşkilere ait olabileceğini belirten Prof. Dr. Veli Sevin bu keramik türünün Fırat'ın batısında bulunmaması nedeniyle Muşkilere Fırat'ın doğusuna yerleştirmektedir. Bkz. V. Sevin, "Elazığ Yöresi Erken Demir Çağı ve Muşkiller Sorunu", *Höyük*, I, Ankara, 1988, s. 51 vdd.

47 H.Bahar, *Isauria Bölgesi Tarihi*, (Doktora Tezi) Konya, 1991, s.76 vdd. Res.28.

48 Xenophon, II, 13.

49 Bkz. H.Bahar, "Ilgın Höyükleri...", s.160.

50 Herodot, I. 16,74.

takip eder⁵¹. Bu dönemde Gazipaşa'ya kadar Toroslar'ın Lidya'nın elinde bulunduğu anlaşılıyor. Bu nedenle Akşehir-İlgın çevresinin de bir süre Lidya yönetiminde kalmış olduğunu söylemek mümkündür.

Dünya uygarlık tarihine Lidya'lının ilk kez bulduğu sikke büyük bir ivme kazandırmış,doğu ile batı arasında ticaretin hızlanmasını sağlamıştı. Anadolu'yu boydan boya aşan ticaret yolları canlanıp uluslararası nitelik kazandı. Bu yollar daha sonra Pers döneminde güvenlik sağlanarak, imparatorluğun hayat damarları haline getirilmişti. Bölge, Pers kralı Kyros M.Ö.546 yılında Lidya krallığına son verince, M.Ö. 333 yılına kadar Perslerin yönetimine geçti. Daha sonra Kral yolunun güney kolu büyük bir ihtimalle Caesaria (Kayseri),Archelais (Aksaray), Laodicea Combusta (Ladik), Philomelion (Akşehir) gibi antik yerleşmelerin bulunduğu noktalar üzerinden batıya uzanıyordu.Pers döneminde bu yol üzerinde en önemli şehirlerden birisi Tyrlalon'du. Ancak Hellenistik dönemde komşuları Laodicea ve Philomelion onu gölgede bırakmıştır⁵².

Perslerin B.İskender'e İssos'ta yenilmesiyle, bütün Anadolu İskender'in eline geçti. İskender Makedonya'dan Hindistan'a büyük bir imparatorluk kumasından kısa bir süre sonra ölünce, imparatorluk generalleri arasında paylaşıldı(M.Ö.323). Bölge bir süre hellenistik krallıklar arasında el değiştirdi durdu. Bu dönemde Batı Avrupa'da oturan Kelt'ler ya da Galatlar, doğuya doğru bir göç dalgası yarattılar. M.Ö. 278/77 yılında Kelt göçleri Sakarya ve Kızılırmak arasına kadar ulaştı. Galatya adını alan bölgede Trokme, Tektosag ve Tolistoag adını alan üç büyük boy yerleşti. Bölgede bulunan Hellenistik krallara paralı asker olarak hizmet eden bu savaşçı askerler, uzun süre Anadolu'nun tarihinde söz sahibi oldular. Bu etkiler sonucunda Anadolu'da ulusal devletler kurulmaya başlandı. Bu devletler Bthynia, Pontus, Kappadokya, Armenia ve Bergama idi. Bunların arasında, en etkili Bergama oldu. Galat'lara karşı etkili mücadeleler ortaya koyarak, Batı Anadolu'yu Galat İstilasından kurtardılar⁵³. Bergama, Roma devletinin de

51 D.J. Wiseman, *Chronicles of Chaldaen Kings (525-556 B.C.)* in the British Museum, London, s.39 vdd.

52 Ramsay, *age*, s.29,38.

53 A.M. Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara,1971,s. 470 vdd.

desteğini alarak bölgede gücünü giderek pekiştirdi. M.Ö. 190 yılında Magnesia'da(Manisa) Roma ile birlikte Selevkosları büyük bir yenilgiye uğrattılar. Savaş sonunda M.Ö. 188 yılında Apamela Darışı ile Bergama Krallığı Torosların kuzeyinde kalan topraklara da sahip oldu⁵⁴.

Bergama hamisi olarak Anadolu'da giderek kök salan Roma, Bergama'nın her başarısından sonra nüfuzunu artırmaya devam etti. M.Ö. 138 yılında Bergama kralı olan Attalos III bir vasiyetname ile Bergama şehri ve onun toprakları dışındaki bütün topraklarını Roma'ya bıraktı. Bu duruma Bergama kralı Eumenes III'ün oğlu olduğunu iddia eden Aristonikos karşı çıkarak isyan etmesine rağmen, Roma bu isyanı bastırarak, M.Ö. 129 yılında Asla Eyaletini kurdu(Provincia Asla) Roma zaman zaman Anadolu'da idari düzenlemelere gitti. Octavianus Actium savaşından sonra, Antonius'a karşı kendisini destekleyen Galatya kralı Amyntas'a Orta ve güney Anadolu'yu bıraktı. M.Ö. 25 yılında Amyntas güneyde Toroslarda, Homonodlara karşı bir seferinde öldürülünce bölgede karışıklıklar baş gösterir. Bunun üzerine Augustus bizzat kendisine bağlı Galatia Eyaletini tesis eder. Bu eyaletin içinde Akşehir-Ilgın çevresinin de yer aldığını görmekteyiz(Doğu Phrygia-Batı Lykaonia) ⁵⁵. Bu durum aşağı yukarı aynı şekilde Bizans dönemine kadar devam etti.

Bölge, Bizans'ta Themalar sisteminin kurulmasıyla, Anatolikan Theması içinde yer aldı. Bölge, güneyden İstanbul'a uzanan yolar üzerinde bulunması nedeniyle ilk Arap akınlarına maruz kalan yerlerden birisi olmuştur. 647 yılında Muaviye Kayseri'yi ele geçirerek Orta Anadolu'yu geçip Phrygia'ya yönelmiş, Amorion şehrini alma teşebbüsünde bulunmuştu. Amorion fethedilememiş ancak bölgeden Şam'a(Dimaşk) değerli ganimetler ve çok sayıda esirlerle dönmüştür⁵⁶.

X.yüzyılın başlarına kadar bölge Bizans-Arap ordularının karşılıklı taarruzlarıyla harap olmuştur. En son 956 yılında, Nikephoros Phokas tarafından alındıktan sonra, XI. yüzyılın ilk yarısına kadar bölge tekrar Bizans egemenliğine girmiştir. XI. yüzyılın ikinci yarısında bölgeye, Türk beyleri idaresindeki askerî güçler girerek fethi başlamışlardır. 1077 yılında, Akşehir-

⁵⁴ M.Özsalt, *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul,1985, s.56-65.

⁵⁵ M.Özsalt, *Hellenistik Pisidia*, s.68,70,78,86

⁵⁶ G.Ostrogorsky, *Bizans*, s.108.

Ilgın çevresi Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından fethedilmiştir⁵⁷.

BÖLGENİN ÖNEMLİ YERLEŞMELERİ:

Bölgedeki Yüzev Araştırmalarımız 1994 -1995 yıllarında iki sezon devam etti. 1994 yılındaki çalışmamız; Konya ilinin Ilgın ilçesi ağırlıklı olmak üzere Kadınhanı ilçesinin batı ve Akşehir ilçesinin doğu kesimlerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma alanımız Ilgın Ovası, Çavuşçugöl(Ilgın Gölü) çevresi, Argıthanı çevresi, Ilgın ve Kadınhanı arasındaki dağlık kesimde yoğunluk kazandı(Bkz. Hrt. 1). Çalışmamızın amacı; Konya çevresindeki yüzev araştırmalarına göz attığımızda çuğunlukla bölgenin doğusu, güneyi ve kuzeyinde yoğunluk kazanmıştır⁵⁸. bu bölgede yaptığımız ilk çalışma olduğu için , bölgenin tarih öncesinden günümüze uzanan geniş bir zaman dilimindeki kültür tabakalaşmasını ele almaya çalıştık.Çalışmamızda ilkçağ yerleşmeleri ağırlık olmak üzere Osmanlı tahrir defterlerinde adı geçen ve günümüzde terkedilmiş köyleri tespıte çalıştık ⁵⁹. Ancak ilk olarak ilkçağ yerleşmelerinin değerlendirilmesine öncelik verdik. Bu yerleşmeler şu şekilde gruplandırılmıştır:

57 B.Darkot, "Konya", *IA*, C.VI. s.843.: M.H. Yınanç, *Selçuklular Devri Türkiye Tarihi*, İstanbul 1944, s.67.: M.Yusufoğlu, "Akşehir Tarihine Bir Bakış", *Anıt*, C. I. S.3. Konya , 1949, s.19.

58 Bu konuda Bkz.: J. Mellaart, "Preliminary Report on a Survey of preclassical Remains In Southern Turkey", *AS*,IV,1954, 175-240.; Iron Age Pottery from Southern Anatolia", *Bulleten*, XIX/74, 1955, 115 - 136.; Archaeological Survey of the Konya Plain", *AS*,IX,1959,s.31-33.; Early Cultures of the South Anatolian Plateau", *AS*, XI,1961, s. 159 - 184.; Early Cultures of the South Anatolian Plateau,II", *AS*,XIII,1963,s.208.; Semih Güneri, "Orta Anadolu Höyükleri",*IV.Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara,1986,s.207-227.;"Orta Anadolu Höyükleri,1986",*V.Araştırma Sonuçları Toplantısı*,Ankara, 1987,s.s.77-103.;"Orta Anadolu Höyükleri; Karapınar,Cihanbeyli,Sarayönü,Kulu Araştırmaları",*VII.Araştırma Sonuçları Toplantısı*,1989,323-341; Mehmet Özsait, "Pisidia Bölgesinde Yeni Prehistorik İskan Yerleri (I): Kuruçay,Çiğirankaya,Çallica, Yağlıyurt Yerleşmeleri", *Anadolu Araştırmaları*,IV - V, İstanbul, 1977,s.71-95.; "1984 ve 1985 Yılı Isparta Çevresi Tarih Öncesi Araştırmaları",*IV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1986, s. 323-335.

59 Osmanlı dönemi yerleşmeleri için T.C. Başbakanlık Arşivinde bulunan Osmanlı Tahrir defterlerinden faydalanma yoluna gidildi. Ayrıca Osmanlı Salnameleri ve şerhiye sicilleri ile de mukayeseler yapıldı. Bu dönem çalışmasının değerlendirilmesi henüz devam etmektedir.

1- 1994 YILI YÜZEY ARAŞTIRMALARI*:

A- Ilgın Ovası Yerleşmeleri:

1) Ilgın Höyük : Ilgın'ın 1 km. güneyinde çöplük olarak kullanılan bir alanda yer alır. 250 m. x 150 m. x 15 m. boyutlarındadır. Höyük güney kuzey doğrultusunda paralel iki yol ile bölümlere ayrılmıştır. Höyükte bulunan keramikler genellikle kiremit kırmızısı renkli, bazılarında taşçık katkılı, orta kalitede ve M.Ö. II. bin yoğunluktadır.

2- Çayır Höyük (Saman Tepe) : Ilgın'ın yaklaşık 2,5 km. doğusunda Konya karayolunun 1 km. güneyinde yer alır. 400 m. x 250 m. x 30 m. olan höyüğün deniz seviyesinden yüksekliği 1035 m.dir. Kiremit kırmızısı, monokrom renkli, saman ve bazılarında taşçık katkılı, açık kalkeritik ve İTÇ (İlk Tunç Çağı) keramikleri bulundu. Az da olsa antik döneme ait keramik parçaları saptandı.

3- Eldes Höyük (Nodalar H.) : Ilgın'ın yaklaşık 10 km. doğusunda Beykonak yolunun 500 m. doğusunda yer alır. Boyutları 75 m. 75 m. x 25 m. dir. Keramik buluntuları Geç Kalkolitik, İTÇ , II.Bin ve Demir Çağlarına aittir. Ayrıca burada İTÇ'na alt taştan yapılmış bir el baltası bulunmuştur.

4- Mahmuthisarı Höyük : Ilgın'ın yak. 15 km. güney-doğusunda Mahmut Hışarı kasabası içinde yer alır. Höyük üzerinde antik bir kaleye ait sur izleri de bulunmaktadır. Höyüğün batı yamaçlarında modern yerleşme mevcuttur. Höyüğün boyutları 150 m. x 50 m. x 15 m.'dir. Höyükte İTÇ , II.Bin, Antik çağ ve orta çağa tarihlenebilecek buluntular saptanmıştır.

5- Karaköy- Küllük Höyük: Karaköy Ilgın'ın 15 km. doğusunda Konya demiryolunun geçtiği vadi üzerinde yer alır. Ilgın şeker fabrikasının atık suları da bu vadideki kanala boşaltılmaktadır. Küllük Höyük Karaköy'ün 2 km. kuzeyinde kanalı bir köprü ile geçtikten sonra yer almaktadır. Bu nedenle halk bu höyüğe Köprünün Küllük höyük adını vermiştir. Höyük köprüden geçen yol ile kuzey-güney doğrultusunda ikiye bölünmüştür. 200m x 150m. x 10m. boyutlarındadır. Küllük höyük buluntuları Kalkolitik, İTÇ

* Araştırmalarla ilgili resim ve çizimler kapsamlı bir şekilde "Eski Çağ Konya Araştırmaları, İstanbul 1996" adlı kitabımızda yayınlanmıştır.

.II.Bin buluntuları vermektedir. Küllük Höyüğün yak. 300 m. batısında Höyük denilen alanda traşlanmış bir höyük izi bulunmaktadır. 75 m. x 75 m. 1 m. lik boyutlardaki bu pancar tarlası olan yerleşimde fazla bir kültürel malzeme kalmamıştır. Ayrıca Karaköy Cami avlusunda Roma dönemine ait mezar stele ve cami avlusunun giriş kapısının solunda bir mil taşına ait olabilecek iki satır kitabesi ile bir sütun parçası yer almaktadır. Karaköy'ün 200m. batısında form vermeyen antik keramik parçalarına rastlanmıştır. Bu alanda Osmanlı döneminden kalma keramik parçaları da saptandı.

6- Şeker Höyük; Ilgın şeker fabrikasının karşısında yer alır. Kanal ile Konya karayolu arasında sıkışıp kalmıştır. Bu nedenle bir hayli tahrip olmuştur. 150 m.x 100m x 5 m. boyutlanndadır. İTÇ keramik parçaları saptandı.

7- Ilgın - Kaleköy Kalesi: Ilgın'ın yak. 13 km. doğusunda Karaköy'ün 2 km. batısında, Kaleköy'ün 3 km. güneyinde yer almaktadır(Lev.III;Res., 1-2). Ilgın ovası bu alanda bir vadil ile doğuya, Konya ovasına bir vadil ile geçiş yapmaktadır. Bu vadide stabilize bir kara yolu, demiryolu ve Ilgın kanalı yer almaktadır. Stratejik bir konuma sahip olan vadinin ilkçağda da önemli bir geçiş noktası olduğu anlaşılmaktadır. Bu yolu tutabilmek için vadinin güney sırtlarını oluşturan tepenin doğu yamacında bir kale yapısı yer almaktadır. Kale vadil tabanının 100 m. kadar yukarısında kurulmuş 69 m. x 60 m. boyutunda mevcut duvar yüksekliği 5 m. kadar yüksekliktedir. Kale Hellenistik dönemde yapılmış olmalıdır. Kuzey eteklerinde klasik döneme tarihlenebilecek erken evreleri tahrip olmuştur, ancak yer yer surlara alt temel izlerine rastlanmaktadır. Doğu sur temel taşları halen mevcuttur. Kalenin 100 m. doğusundaki düzlükte II. bine tarihlenebilecek erken keramik parçaları bulundu. Kalede II.binden antik döneme kadar yerleşmeye tanıklık eden keramik örnekleri saptandı.

Kalede en çok rastlanan Orta Anadolu Hellenistik Boyalıları denilebilecek türden keramikler bulundu. Keramikler kıremit renkli, krem renkli, devetüyü renkli ve açık kahverengi renkli astar boyama üzerine iç yüzeylerinde kırmızı, kahverengi ve bu renklerin çeşitli tonlarında paralel çizgilerin yer aldığı türlerden meydana gelmektedir.

Kale Bizans döneminde Tyrannoi ya da Antigous olarak adlandırılmakta ve Skleros ile asıl Bardas Phokas arasındaki taht mücadelelerinde önemli yer tutmuştur⁶⁰. Ramsay kaleyi görmemekle birlikte Köylütolu kitabesinin yakınındaki gördüğü dik bir tepede bu kalenin olabileceğini tahmin etmiştir⁶¹. Kaleköy Ramsay'ın tarif ettiği tepenin kuzey eteklerinde yer almaktadır.

8- Şarampol Tepe: Ilgın'ın 6 km. kuzeyinde Çavuşçugöl'ün güney kıyısında yer alır. Denizden yüksekliği 1069 m. olan tepenin göl tabanından yüksekliği 60 m. kadardır. 200m x 150 m. genişliğe sahiptir. Doğal bir tepe olan yerleşmenin kuzey kesimlerinde sur temelleri, tepenin eteklerinin alt kesimlerinde kayalarda taş kesimine ait izler mevcuttur. Çavuşçugöl havzası ile ılgın ovası arasında stratejik bir konuma sahip bir kale görüntüsündedir(Lev.). II. bin, demir çağ ve antikçağı yansıtan keramik buluntular elde edildi. Hitit döneminin önemli yerleşmesi Yalburt'a bu geçitten geçildiğini belirtmek gerekir. Şarampol Tepe'nin yaklaşık 2 km. doğusunda Vakıfağıl mevkiinde Roma dönemi buluntulara rastlanmıştır.

9-Gedikören(Navruşuk): Ilgın'ın 8 km. kuzeyinde Şarampol tepenin doğusundan geçen göl kıyısını takip eden kara yolu ile ulaşılmaktadır. Çavuşçugöl'ün doğusunda Gedikören mezarlığında yer alır. Höyüğün boyutları 50 m. x 50 m. x 10 m.dir. Kalkolitik ve İTÇ keramikleri vermektedir. Köyün güneyindeki eski mezarlıkta antik döneme ait mezar stellerine rastlanmaktadır.

10- Göktepe Höyük: Gedikören'i 4 km. geçtikten sonra Çavuşçugöl'ün kıyısında bulunmaktadır. 150 m. x 100 m. x 10 m. boyutlarındadır. Kalkolitik ve İTÇ'na ait keramikler bulunmuştur. Höyüğün kuzey-doğu yönü yol yapımcıları tarafından yapıldığı anlaşılan yol keçesi ile açılarak tahrip olmuştur. Yolun hemen üst kesiminde de 100 m. x 75 m. genişliğinde prehistorik dönemlere ait bir yamaç yerleşmesi bulunmaktadır.

11- Hareme(Gölyaka): Ilgın'ın yak. 23 km. kuzeyinde, Çavuşçugöl'ün batı yakasında yer alan bir yamaç yerleşmesidir. Çavuşçu kasabasından yak.

⁶⁰ Leo Diaconus, s.122.

⁶¹ Ramsay, ATC. s.152.

5 km. geçildikten sonra ulaşılır. Ayrıca Çavuşçu kasabasında bazı Roma dönemi mimari parçaları olduğunu belirtmemiz gerekir.

12- Dereköy(Ömekköy): Ilgın'ın 20 km. kuzey doğusunda yer alır. Köyün girişin sol tarafında dere yatağından 75 m. yükseklikte doğal bir tepe bulunmaktadır. Bu tepede kaba işçiliğe sahip antik dönem keramik parçaları bulundu. Ayrıca Dereköy'ün Kanuni zamanındaki tahrir defterlerinde Akşehir Kazasına bağlı bir köy olduğunu belirtmemiz gerekir⁶².

13- Yalburt: Ilgın'ın 23 km. kuzey-doğusunda yer alan Yalburt bilim dünyası tarafından iyi bilinmektedir. Anıt 1970 yılında Yalburt yayiasından çevre köylere içme suyu temini için YSE ve köylülerin çalışması sırasında tesadüfen ortaya çıkarılmıştır. Bunun üzerine Anadolu medeniyetleri müzesi müdürü Raci Temizer tarafından 1970, 1972 ve 1973 yıllarında üç sezon kazı yapılmıştır. Kazılar sonucunda dikdörtgen plana sahip Hitit imparatoru IV. Tuthalia tarafından yaptırılmış hiyeroglif yazıtlarıyla kutsal bir havuza ait yapı ortaya çıkarılmıştır. Havuzun boyutu 13.60 m. x 10.20 m.dir. Hiyeroglif yazılarla süslenmiş 16 adet blok taşla çevrili havuzun zemini düz taşlarla kaplıdır⁶³. 1994 yılında anıtın son durumunu görmek için gittiğimizde; anıtın korunması için yapılan çatının yıkılmış olduğunu, herhangi bir korumanın olmadığını gördük. Böyle bir anıtsal yapıda bekçinin olmaması dikkat çekicidir. Hitit tarihinin önemli bir kısmına ışık tutan bu anıtın yetkililerce yeniden korunmaya alınması gerekmektedir.

14- Çobankaya (Şuhut) Höyük: Çobankaya Ilgın ilçesi ile Yalburt su anıtını bağlayan kara yolu üzerindedir. Ilgın'ın yaklaşık 18 km. kuzey-doğusundadır. Kuzey girişinde yer alan höyüğün yol yapımı nedeniyle doğu yönü tahrip olmuştur. Mevcut boyutları 75 m. x 50 m. x 25m.dir. Kalkolitik, İTÇ ve II.bine tarihlenebilecek keramikler bulunmuştur.

15- Yoğabaltık(Çiftlik) Höyük: Ilgın'ın 25 km. kuzey-batısında yer alır. Ilgın-Akşehir demiryolunun 300 m. doğusundadır. Boyutları: 300 m. x 300 m. x 25 m.'dir. Höyüğün üstünde modern yerleşmeye ait bir kaç ev ve ahır

62 BA.(Başbakanlık Arşivi) TD 40, s.662; BA. TD 455, s.482; BA. TD 399, s.33.

63 R. Temizer, s.56-60.; Massimo Poetto, L'iscrizione Luvio-Geroglifica di Yalburt, Pavla 1993, s.55 vd.

mevcuttur. Höyüğün kuzey eteğinde eskil bir mezarlık yer almaktadır. İTÇ, II.bln, Hellenistik ve Osmanlı dönemine ait keramik buluntular elde edilmiştir.

16- Boğazkent (Reşadiye) Höyük: Ilgın'ın 20 km. kuzey-batısında bulunmaktadır. Modern Boğazkent köyünün 1 km. kadar doğusunda, Ilgın-Akşehir demiryolunun 200 m. doğusundadır. Boyutları: 200 m. x 200 m. x 5 m.'dir. Höyükte II.bln ve antik dönem yerleşmelerine ait keramik parçaları ele geçmiştir.

17- Kekeç: Boğazkent'in 3 km. batısında yer alır. Boğazkent-Argıthanı karayolunun geçtiği Argıthan vadisindedir. Dere yatağının güneyinde yerleşme izleri ve kuzeyinde mezarlık alanı mevcuttur. Bu yerleşmede antik ve ortaçağ dönemlerine ait keramik buluntular elde edildi.

18- Kavganın Höyük(Kargaoğlu): Kavganın Höyük Ilgın ile Argıthanı arasındadır. Ilgın'ın 14 km. batısında, Argıthanı'nın 3 km. kuzey doğusundadır. Yoğun bir yerleşme görüntüsü veren höyüğün boyutları 200 m. x 100 m. x 20m.dir. Höyüğün 200 m. güneyinde mezarlık alanı bulunmaktadır. Buluntuları Kalkolitik, İTÇ, II bln ve antik dönemleri yansıtmaktadır.

19- Argıthanı (Cami) Höyük: Bu höyük üzerinde merkez camisi yer almaktadır. Cami avlusu duvarla çevrili olduğu için dışarıya taşmış fazla malzeme ile karşılaşmadığımız için tarihlenmesi oldukça güçtür. Ancak ele geçen az miktardaki keramikten İTÇ ve antik özellikleri olan keramikler saptandı. Argıthanı belediye parkında da antik karakterli mimari parçalar korunma altındadır.

20- Çeşli Höyük: Argıthan-Doğanlısar karayolu üzerindedir. Argıthan'a 4 km. uzaklıkta, yolun 200 m. kuzey-batısında dere yatağının kuzey sırtlarında yer alır. Kanuni dönemi tahrir defterlerinde Akşehir'e bağlı bir köy olarak geçmektedir⁶⁴. Bu köye ait mezarlık dere yatağının doğusundadır. Osmanlı belgelerinde geçen Arkıtlı yerleşmesi⁶⁵ bu

⁶⁴ BA, TD 40, s. 476; BA, TD 455, s. 481; BA, TD 399, s. 330.

⁶⁵ Arkıthan halkı Osmanlı döneminde bir kaç köyün birleştirilerek Argıthanı'nda yeni bir merkez oluşturulduğunu ve bir grup insanın Arkıt, Çeşli, Kekeç gibi mevkilerden getirilmiş olduğunu belirtir. Osmanlı belgelerinde 1720 yılında Argıthan'da yeniden imar edilmesi ve Ilgın kasabasından 200-300 hane insanın buraya yerleştirilmesine işaret

yerleşmenin 500 m. doğusundadır. Höyükteki buluntular İse, İTÇ ve antik dönemi temsil etmektedir.

21- Saraycık Höyük: Iğın'ın 5 km. güneyinde Çiğil yolunun 200 m. doğusunda Battal deresinin doğusunda yer alır. 200 m. x 100 m. x 5 m. boyutlarındadır. M.Ö. II. bin ve antik yerleşmeye ait keramikler bulundu. Osmanlı dönemi yerleşmesine ait bir değilmen temelli, derbent kulesinin yeri ve bazı keramikler saptandı.

B) Kadınhanı Höyükleri:

1- Çeşmecik Höyük: Çeşmecik Kadınhanı İlçesine bağlı Çeşmecik köyünde bulunmaktadır. Höyük köyün kuzey tarafındaki tepenin yamacındadır. Boyutları 150 m. x 100 m. 3m.dir. Kadınhanı'nın 16 km. güney-batısında, Iğın'ın da 26 km. güney-doğusundadır. Köye Iğın, Mahmuthisarı, Beykonak, ve Güneypınarı yolu ile ulaştık. Bu yol Tekke deresi vadisinde dir. Vadinin antik dönemlerde doğu-batı ulaşımında önemli bir geçiş sağladığı anlaşılmaktadır. Kadınhanı çevresinde bu vadiye Çeşmecik yolu ile bağlantılı olmalıydı. Tarihöncesinden itibaren Çeşmecik H., Samit H., Karasevinç H. ve Osmancık H. yerleşmeleri birbiryle bağlantılı olarak bu geçişi sağlamaktaydı. Çeşmecik H. buluntuları Kalkolitik, İTÇ ve II. bin karakterli keramiklerdir.

2- Samit Höyük: Çeşmecik yerleşmesinin 3.5 km. kuzeyinde yer alır. Höyüğün 2 km. kuzeyinde modern Yıldızoğlu yaylası yer almaktadır⁶⁶. Samit Höyük 150 m. x 75 m. x 25 m. boyutlarındadır. Höyüğün kuzeyine doğru iki küçük tepenin tümülüs olma ihtimali vardır. Höyükte II. bin ve antik karakterli keramik parçaları bulundu.

3- Osmancık Höyük : Kadınhanı İlçesinin Osmancık kasabasında yer

edilmiştir; MAD. (Maliye Defterleri Tasnifi) No.9956, s.36, 82.; Ayrıca Bkz. C. Orhonlu, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbent Teşkilatı**, İstanbul, 1990, s.107.

66 Burada Yıldızoğlu yaylası sakinlerinden Yıldızoğlu ailesinin misafirperverliğine minnettarlığımızı belirtmek isteriz. Anadolu'da Selçuklu dönemindeki Ahi tekkelerinin bir geleneğini yansıtan "köy odası" geleneği, yayladan geçiş yapan yolcuların (Tüccar, avcı, gezgin ve biz araştırmacılar...) odalarda ağırlandığını ve bunun hiçbir karşılık beklemeksizin yapıldığını gördük. Aynı duyarlılığa Iğın -Karaköy'de Karalar odasında da şahit olduk. Bu nedenle halkımızdan gördüğümüz yakın Iğın'ın araştırmalarımızda bize büyük bir şevk verdiğini belirtmek istiyoruz.

alır. Kasabanın doğusunda yer alan höyük 75 m. x 75 m. x 30 m. boyutlarındadır. Kalkolitik, İTÇ ve II.bin keramiği vermektedir.

4- Karasevinç Höyük: Höyük Karasevinç köyünün 2 km. kuzey-batısında yer alır. Karasevinç Kadınhanı'nın 8 km. batısındadır. İlgin çevresinde en yoğun prehistorik mazemenin yer aldığı bir yerleşmedir. Boyutları 100 m. x 150 m. x 30 m.dir. Kalkolitik ve İTÇ malzemesi vermektedir. Yerleşmenin 250 m. doğusunda eski bir mezarlık alan ve antik yerleşme izleri vardır.

5-Köylütolu: Kadınhanı'nın 9 km. batısında, Ilgın'ın 18 km. doğusunda yer alır. Köylütolu'nun içinde antik mimari parçalara rastlanmaktadır. Köyün 5 km. kuzeyinde Konya karayolunun 1 km. kadar kuzeyinde, Büvet mevkiinde Mehmet Türkmen tarlasında IV.Tuthalia dönemine ait 80 cm x 179 cm. boyutunda bir taş üzerine Hitit Hiyeroglif yazıtlı, Hitit anıtı bulunmuştur⁶⁷. Bu anıtın Ankara Etnoğrafya müzesine götürüldüğü M. Türkmen tarafından bize anlatıldı⁶⁸. Bu alandaki incelemede her hangi bir yerleşme izine rastlanmadı. Hititler zamanında bu alan Yalbur çevresi ile Beyşehir (Eflatun Pınar- Fasıllar) çevresini bağlayan geçiş noktasında olması bakımından önemlidir.

Anıtın bulunduğu yerin 500m. doğusunda doğal bir düdenin kemerli görüntüsü, doğal olmakla birlikte, yapay izlenimini vermektedir. Bu mevkiye köylülerin "Büvet Mevkii" adını vermeleri de ilginçtir. Zira büvet, bent, gölet ya da küçük baraj anlamına gelen "büğet"⁶⁹ teriminin yöresel kullanım şeklidir.. Bu jeolojik yapı coğrafyacıların incelemesi gereken bir oluşumdur.

67. Ramsay bu kitabeden Ahenn. Mithell. 1889 'da bir makalesinde sözünü etmiş ayrıca **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, s. 153' d.n. 2'de " Kitabe Kadınhanı'nın bir yaylasında, Köll Tolu'nun 2 mil ötesindedir. Taşın olduğu yerden Ilgın üzerindeki tepenin 275 derece,

Köll Tolu'nun 139 derece, Kadın Han'ın 116 derece ve öteki kalenin 320 derece olduğunu gördüm..." demektedir. J. Garstang, **The land of The Hittites**, London, 1910, s.173.: B. Hrozny, **Les inscriptions hittites hieroglyphiques**, III, Prag, 1937, s.402.; K.Bittel, **Denkmäler eines hethitischen Grosskönigs des 13. Jahrhunderts vor Christus**, Opladen 1984, s.13.

68 Mehmet Türkmen Anıtın Etnoğrafya Müzesine gittiğini anlatmasına rağmen bu eser şimdiki Anadolu Medeniyetleri müzesindedir.

69 Reşat İzbırak, **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 1992, s.56.

Çoğu araştırmacının söylediği gibi Köylütolu anıtı baraj ile ilgili bir anıt olmayıp bir "Düden Anıtı" dır. Çünkü Hititler kaynaklara ne kadar önem vermişlerse yer altı sularına da çok önem vermekteydiler. Bu nedenle düdenler de kutsanmış ve düden tanrısına Hititler **D KASKAL. KUR** adını vermişlerdi⁷⁰.

1994 yılı Ilgın çevresinde yaklaşık yımlaltı yerleşme ziyaret edildi. Bu yerleşmenin onaltısında prehistorik ve yımlüçünde tarihi dönemleri yansıtan buluntular elde edildi. Bölgede en yoğun olarak İktunç Çağı yerleşmesi ile karşılaşılırken en az karşılaşılan yerleşme yedi yerleşme ile Demir çağına aittir. Kalkolitik yerleşmeler Ilgın ovası , Çavuşçugöl ve Ilgın-Kadıhanı sınırı noktasında yoğunluk kazanmaktadır. Kalkolitik dönemin Göller bölgesinde Hacılar ve Kuruçay höyüklerinde görülen çok renkli boyalı keramik türüne rastlamamız ilginçtir⁷¹. Aynı durum İTÇ yivli keramikler için de geçerlidir. Bölgede bulduğumuz II.bin keramiği ise Orta Anadolu Keramiği ile benzerlikler göstermektedir⁷². Çalışma alanımızda Demir Çağı yansıtan fazla bir buluntu ile karşılaşmadık. Elde edilen buluntular omuz kısımlarında geniş yivler ve kanın kısımları omurgalı kap türleridir. Bu kapların benzerleri Orta Anadolu ve Göller bölgesinde bulunmuştur⁷³. Bölgenin en önemli klasik, hellenistik ve antik yerleşmesi Kaleköy Kalesi ve Şarampol Tepe yerleşmeleridir. Mahmuthisan'da bu dönemde önemli bir yerleşme yeridir. Bu kaleler Ilgın ovasına açılan vadileri tutması bakımından stratejik bir konuma sahiptirler. Denilebilirki Kaleköy Kalesi doğu, Şarampol tepe kuzey, Mahmuthisan güney giriş ve çıkışları kontrol etmekteydi.

II. 1995 YILI YÜZEY ARAŞTIRMALARI:

Konya ilinin Ilgın, Doğanhisar, Kadınhanı ve Sarayönü ilçelerinde 18.09.1995-30.09.1995 tarihleri arasında ekibimiz yüzey araştırmalarını

⁷⁰ Köylütolu anıtının bir düden için niçin yapıldığını Prof.Dr. Ali Dinçol hocamıza sordüğümüzda Hititlerin "D.Kas.Kal. Kur" adı verilen düden tanrılarının bulunduğunu söylemesi, Köylütolu anıtının önünde bulunan düdenin anlamı açısından açıklayıcı olmuştur.

⁷¹ Bu boyalılar için bkz.:Özsait, **AnAr**, IV- V, 80 vdd.; Bu konuda görüşünü aldığım Prof.Dr. Mehmet Özsait Akşehir çevresinde de bu boyalılara rastlamadığını belirtmiştir.

⁷² Güneri, **Ar.,Soç.**, V, 1987,77.; Mellaart, **Belleter**, XXII, Lev. IX.

⁷³ Mellaart, **Belleter**, XIX/74; 117, Lev.,9.

gerçekleştirmiş ve etüdük keramik buluntuları Konya Arkeoloji Müzesine teslim etmiştir. Ekibimiz Yrd. Doç. Dr. Hasan BAHAR'ın başkanlığında Arş. Gör. Alpay Bizbirlik, Arş. Gör. Güngör Karauğuz, Arş. Gör. Özdemir Koçak ve Kültür Bakanlığı Temsilcisi Ömer Faruk Türkan'dan oluşmaktaydı.

Çalışmalarımız iki ana grubda özetlenebilir: 1) Prehistorik çağlardan Ortaçağ'a kadar eski çağ yerleşmeleri, 2) XVI. Yüzyıl Osmanlı tahrir defterlerinde isimleri geçen ve bugün yerleri bilinmeyen köylerin lokalizasyonu (Bu çalışma ile ilgili değerlendirmemiz Selçuk Üniversitesi'nin Prof.Dr.Nejat Göyünç'e Armağan" adlı dergide çıkacaktır.).

Araştırma alanımız ise A) Doğanhisar B) Ilgın C) Kadınhanı D) Sarayönü ilçeleri ve çevreleri olmak üzere dört ana başlık altında değerlendirilebilir.

A) Doğanhisar ve Çevresi

1) Kızılışık Höyük: Araştırmalarımızda ilk ziyaret edilen Höyük Kızılışık H. olmuştur. Höyük Doğanhisar'ın 2 km kuzeyinde yer almamaktadır. 100 m. x 100 m. x 15 m. boyutlarındadır. İlk değerlendirmemize göre keramik buluntular Kalkolitik(Kal.), İlk Tunç Çağı(İTÇ.), II. Bin, Demir Çağı(DÇ.), ve Klasik Çağı yansıtmaktadır.

2- Çebişli Höyük II: Doğanhisar'ın 8 km. kuzeyinde yer alır. Geçen yıl aynı vadi ve aynı mevkide yak. 5 km. kuzeyde saptadığımız Höyüğe Çebişli (Argıthanı sınırları içinde) ismi verildiğinden bu ikinci höyüğe de Çebişli denilmesi nedeniyle bu höyüğü Çebişli II olarak adlandırdık. Çebişli II.'nin boyutları 30 m.x 75m.x 25m.dir.Ali Çayı'nın batısında yer höyükte kaçak kazılar yapıldığı ya 3m. genişliğinde ve 5m.lik derinliğinde höyük tepesinde ki yakın zamanda açılan açmadan anlaşılmaktadır. Buluntular, Kal. İTÇ. II. Bin ve Demirçağı(?)'ı yansıtmaktadır.

3-Karahöyük: Doğanhisar'ın 4 km. kuzeyinde Çebişli Deresi ile Ali Çayı'nın birleştiği alanda yer alır.300 m.x200 m. 20 m. boyutlarında olup höyüğün doğu eteklerinde geçen toprak yol günden güne höyüğü tahrip etmektedir.Keramik buluntular içinde Kal.,İTÇ.,II.Bin ve DÇ., dikkati çekmektedir.

B) Ilgın ve Çevresi:

Geçen yılıki yüzey araştırmalarınmızın yoğunluğu Ilgın ve çevresinde geçmişti. Bu yıl Ilgın ve çevresinin gidemediğimiz eksik kalan kısımlarında araştırmalarınmız devam etti.

1-Öziçi Höyük (Aşağı Çiğil): Aşağı Çiğil'in 2 KM. doğusunda 150 m.X 100 m. x 10 m. boyutlarında bir höyüktür. Kalkolitik , İTÇ., ve II. Bin keramikleri elde edilmiştir.

2- Eski Kaleköy Höyük: Ilgın'ın yak. 7 km. doğusunda Kaleköy ve Karaköy köylerinin yol ayırımında bulunmaktadır. Kaleköy'ün Osmanlı dönemi yerleşmesi de burada bulunmaktadır. Osmanlı yerleşmesinin doğusunda Kaleköy ve Atlantı yollannın üzerinden geçtiği tahrip olmuş 150 m x 30m. x 3m. boyutlarında bir höyük bulunmaktadır. Höyüğu kesen yolun batısındaki yamaçta 400m.x 250m. lik bir alanda aynı dönemde yerleşilenbir yamaç yerleşmesi bulunmaktadır. Burada İTÇ ve Geç Antik dönemlere ait keramik parçaları bulunmuştur.

Ayrıca Ilgın'ın 5 km. doğusunda Osmanlı dönemi kullanılan Tuz yolu'nun güzergahını Işılar mevkinde takip ettik. Bu Yol güzergahını Atlantı ve Çiğil boyunca uzandığını Osmanlı dönemi mezarları ile tespit etmiş durumdayız. XVI. Yüzyıl Osmanlı tahrirlerinde Akşehir kazasına bağlı Aksungur köyü olarak geçen ve buğün yeri bilinmeyen köyün buğün Sungurbey Türbesi olarak bilinen Ağalar köyünün 3 km. doğusunda olduğunu tespit ettik.

C) Kadınhanı ve Çevresi

Kadınhanı ve çevresinde ilk ziyaret ettiğimiz bölge Atlantı çevresi oldu. Atlantı'da çeşitli dönemlere ait höyükler tespit edildi.

1- Karatepe Höyük(Atlantı): 200m.x150m. boyutlarında olup Atlantı'nın 6 km. doğusundadır. Buluntuları II. bin, Hellenestik ve Roma dönemlerine aittir.

2- İmircik Höyük: Atlantı'nın 3 km. doğusunda, 100m. x 75m. x 100m. boyutlarında bir höyüktür. Kal., İ.T.Ç., II. bin ve Antik dönem keramikleri vermektedir.

3- Cihangır Tepe: Atlantı'nın 1.5 km. güney doğusunda boyutları 100 m.x75 m.x 7 m. dir. M.Ö. I. Bin keramikleri vermektedir.

4-Gümüşlü Höyük: Atlantı'nın 3 km. doğusunda, boyutları 125m. x 150m. x 25 m. dir. Buluntuları İTÇ., M.Ö. II.bin ve DÇ. dönemlerine aittir.

5) Kökez H.; Kadınhanı'na bağlı Kökez Köyünün 4 km. güney doğusundadır. Boyutları 500m. x 500m.x 50 m. dir. Bölgenin en büyük höyüklerinden biri olan höyükte daha yeni yapılmış kaçak kazılara ait izler mevcuttur. Bu kazılardan biri ayak izleri ve atılan taze topraktan anlaşıldığına göre bir kaç gün önce yapılmıştır. Höyüğün güneyinde yaklaşık 8 m. derinliğinde ve 2 m. çapında derin bir çukur kazılmıştır. Bu derinlik boyunca kültür tabakalarının devam ettiği görülebilmektedir. Buluntu olarak Kal., İTÇ., II. bin, Demirçağ, Antik ve Ortaçağ (Selçuklu) keramikleri bulunmaktadır. Höyüğün doğu yönünden bir su kanalı geçmekte bu kanalın doğu yönünün izleyen 4 adet tümülüs bulunmaktadır. Bu tümülüslerde de 5 m.'ye varan çukurlar kazılmıştır. Tümülüs yüzeyinde de yapımından sonraki dönemleri yansıtan yerleşme izleri vardır.

6- Büyük Höyük(Kadınhanı): Kadınhanı'nın 500 m. doğusunda Konya karayolunun 100 m. kadar kuzeyinde 150 m. x 1000 m. x 30 m. boyutlarındadır. Kal., İTÇ, II. bin, DÇ., ve I. binin çeşitli safhalarına ait keramik buluntuları vermektedir. Büyük Höyükten kuzeye doğru 500 m. gidildiğinde yüzeyde keramik buluntular ele geçmektedir. Halkın Küçük Höyük olarak adlandırdığı bu kesim bir yüzey yerleşmesidir.

7- Şahören: Kadınhanı'nın 13 km. doğusunda İstanbul - Konya karayolunun 3 km. batısında yer alan köyün güney ve batısında Antik ve Ortaçağ Dönemlerinden kalan yerleşme izleri vardır. Köyün 200 m. güneyinde konglemera zemin altında bir nekropol alanı bulunmaktadır. Köylülerin verdiği bilgilere göre: Bu nekropol defnedicilerin özellikle geceleyin uğrak yeri olmuştur.

D) Sarayönü ve Çevresi:

Sarayönü tarihi eserler bakımından zengin bir ilçemizdir. Şehir içindeki mezarlık duvarlarında, çeşmelerinde ve sokak aralarında yüze yakın mezar

stell ve mimari parça bulunmaktadır. Bunların bir kısmı belediye tarafından kentlin batısında bulunan Hurdalık mevkiine taşınmıştır. Bu eserlerin bir yerde toplanarak düzenli bir şekilde sergilenmesinde yarar vardır. Ya da Konuklar Devlet Üretme Çiftliğindeki Roma stelinin çiftlik yetkilileri tarafından korunduğu gibi, bu hususta resmi dairelerin duyarlı davranması, tarihi eserlerin geçici olarak korunması yolunda iyi bir çözüm olabilir(Lev. VIII; Res.,11).

1- Zengi Höyük: Zengi köyünün 500 m. kuzeyinde bahçe içinde yer alır. 50m.x 50m.x 10m. boyutlarındadır.Çevresinde ziraat yapıldığı için küçülme eğilimindedir. İTÇ., II. bin, Hel. ve Roma dönemi buluntuları vermektedir. Ayrıca köyün 600 m. Çingen Mezarlığı denilen yerde defnediciler tarafından kazılan alanda Roma dönemi keramik parçaları çıkarılmıştır. Köyün içinde antik dönem mimarisi ve mezarlarına ait steller bulunmaktadır.

2- Konar Höyük: Eski ismiyle Kırıkuyu, yeni ismiyle Konar köyünün kuzeydoğusunda , Sarayönü' nün ise 6 km. doğusunda yer alır. 1986 yılında Semih Güneri tarafından ziyaret edilmiştir. 300m.x 300m.x 40m. boyutlarda olan höyüğün güneydoğu yönü tahrip edilmiştir. Batı yönünde de köyün mezarlık alanı bulunur. Buluntu olarak II. bin yoğunlukta, İTÇ. ve I. binin çeşitli safhalarını temsil eden keramikler görülmektedir.

3- Akdoğan Höyük: Sarayönü'ne 10km. uzaklıkta, Konar köyünün ise 4km. güneyindeki Akdoğan köyünün güneyindedir.200m.x 200m.x 30m. boyutlarındadır.Buluntu olarak Kal., İTÇ., II. bin ve Hel. dönemlere ait keramik vermektedir.

4- İbrahim Dede Höyüğü: Karatepe köyünün 4km. kuzeyinde yer alır. 200m.x 200m.x 35m. boyutlarındadır. Şimdi kaldırılmış olan Konuklar Devlet Üretme Çiftliğinin hayvan mandırası tarafından höyüğün doğu yönü tahrip olmuştur. II. bin, Demirçığ ve Ortaçığ keramiği vermektedir.

5- Karatepe Höyüğü: Karatepe köyünün 4km. kuzeybatısında 250m.x 250m.x 30m. boyutlarında üzerinde tarım yapılan bir höyüktür. Buluntuları, İTÇ., II. bin ve Hel. dönemlere aittir.

6- Pazar Höyük: Sarayönü - Başhöyük yolunun üzerinde olup,

Sarayönü'nün 1 km. doğusundadır. 200m.x 200m.x 35m. boyutlarındadır. Batı kesiminden toprak alınmış, üzerinde de halen tarım yapılmaktadır. İTÇ., II. bin, Demirçığ, Helenistik ve Antik döneme ait keramikler vermektedir.

7- Başhöyük Höyüğü: Baş Höyük kasabasının kuzeyinde yer alır. 300m.x 300m.x 20m. olduğu anlaşılan höyük büyük bir tahribat görmüş olmasından 50m.x 100m.x 15m. boyutlarına kadar küçülmüştür.

Buluntulan, Kal., İTÇ., II. bin, DÇ. ve Ortaçağa aittir. Baş Höyük İlköğretim Okulu bahçesi ve bahçe duvarının dış kısmında antik kitabeler bulunmaktadır. Ayrıca höyüğün 100m. güneyinde çeşme taşında antik bir kitabe yer almaktadır.

8- Gamel Höyük: Sarayönü'nün 1,5 km. kuzeyinde, eski Zengen yolu Yenice mevkiindedir. 100m.x 75m.x 10m. boyutlarındadır. Höyük üzerinde tarım yapıldığından tahrip olmuştur. II. bin, I. bin ve Antik buluntular elde edilmiştir. Ancak bu keramikler tarım nedeniyle yıpranmış formsuz olup, dönemlerini sağlıklı değerlendirmemiz güçleşmektedir.

9- İrmelik Mevki (Höyük): Sarayönü - Karatepe yolunun 3. km.'sinde yoldan 500m. doğuda yer almakta iken tarım nedeniyle yok edilmiştir. Şimdi 2m. yüksekliğinde 200m.x 100m.'lik bir alana sahiptir. Üzerinde Kal., İTÇ. ve II. bine ait keramik parçaları bulunmaktadır.

10- Dede (Dedenin) Höyük: Sarayönü'nün 2 km. kuzeyinde Konuklar D.Ü.Ç. yolunun 1 km. batısında yer alır. 500m.x 300m.x 40m. boyutlarındadır. Doğu yönü toprak alınarak tahrip edilmiştir. Höyüğün kuzeyi Konuklar D.Ü.Ç.'nin alanı içindedir. İTÇ., DÇ., Hel ve Roma dönemi keramikleri bulunmaktadır.

11- Ladik Höyük: Ladik Kasabası'nın Tepe mahallesinin bulunduğu alan içinde yer alır. 500m.x 500m. x 50m. boyutlarındadır. Helenistik ve Antik çağa ait buluntular elde edilmiştir. Höyük üzerindeki modern yerleşmeden dolayı tarihlemeye yarayacak keramik malzeme bulunamamaktadır. Antik dönemin önemli kenti Laodika Combusta'nın burada yer almış olmasından, antik dönemi simgeleyen yüzlerce mimari

parça ve mezar stelini kasaba içinde bulmak mümkündür. Bu eserlerden bir kısmını belediye bir yerde toplayarak koruma altına almaya çalışmaktadır. Yine de çevrede oldukça fazla mimari parça dağılmış durumdadır. Ladik'in 1 km. doğusunda Hac Pınarı'nda büyük bir yapıya ait sütun ve yazıtlı alınlık parçaları dikkatli çekmektedir(Lev..IX; Res.14). Ancak burada daha sistematik bir koruma faaliyetinin olması faydalı olacaktır.

Başlı başına bir araştırma konusu olabilecek Ladik antik dönemde Laodicea Combusta olarak bilinmekteydi⁷⁴. Kuruluşu konusunda farklı görüşler olmakla birlikte çoğunlukla Hellenistik dönemde kurulduğu kabul edilmektedir. Özellikle Hellenistik ve Roma döneminde önemli bir yol kavşağında⁷⁵ olması nedeniyle yıldızı parlayan Ladik Bizans döneminde gerilemiştir. Bu dönemde resmi Bizans kilisesine ters düşmüş adeta kilise listelerinden afaroz edilmiştir. Ortodoks Bizans dini doktrininin karşısında Ladik ve çevresinde Novatiansların olduğu mezar stellerinden de ortaya konmuştur⁷⁶.

12- Ertuğrul Höyük: Ertuğrul köyünün doğusunda, İstanbul - Konya karayolunun güneyinde yer alır. 200m.x 200m.x 30m. boyutlarındadır. Höyük eteklerinde tarım yapıldığı için küçülmeye yüz tutmuştur. İTÇ., II. bin, DÇ. ve I. bin keramikleri vermektedir.

13- Çeşmelisebil Höyük: Çeşmelisebil kasabası içinde yer alan höyük tescillidir. İTÇ., II. bin, DÇ., Hel., Roma ve Osmanlı dönemine ait keramikler bulunmuştur. Ayrıca Çeşmelisebil Belediye binası bahçesinde Antik döneme ait 4 adet mezar steli ve 1 adet mimari alınlık parçası bulunmaktadır.

14- Kuyulusebil Höyük: Höyük köyün doğusunda 300m.x 300m.x 40m. boyutlarındadır. II. bin, DÇ., Hel. ve Roma dönemlerine ait keramikler bulunmuştur.

15- Kurşunlu Kale : Kurşunlu Köyünün 4 km. güneyinde halk

74 Strabon, XIV II,664. Ramsay, ATC. s. 29,37,

75 Ramsay, ATC. s.41

76 W. M. Calder " Epigraphy of Anatolian Heresies", Ramsay... *Anatolian Studies* 1923, s. 70 vdd.

tarafından Kale olarak adlandırılan yüksek kayalık bir tepede yer alır. Konya ovasına hakim olan bu nokta güneyindeki Sızma vadisini de kontrol eden stratejik bir noktada yer alır. M.Ö. II. bin, Demir Çağ ve Antik yerleşmeye ait keramik parçaları bulunmuştur. Ancak mınarı kalıntıları yok olmuştur.

Sonuç:

Konya'nın batı kesimindeki bu iki yıllık çalışmamız önümüzdeki yıllarda da devam edecektir. Kısa sürede elde edilen sonuçlar son derece verimli olmuştur. Neolitik çağlardan günümüze kadar farklı dönemleri temsil eden yerleşmeler tespit edildi. Tespit edilen yerleşmeler, dönemleriyle birlikte tabloda verildi. Prehistorik çağlardan Ortaçağa kadar yaklaşık 79 merkez görülmüştür. 51 merkezde İTÇ, 44 merkezde II. bin, 37 merkezde Antik (Roma-Erken Bizans), 32 merkezde DÇ., 26 merkezde Kalkolitik, 23 merkezde Hellenistik 10 merkezde Klasik ve iki merkezde Neolitik kültür izleri bulunmuştur. Bu dönemlerle ilgili ayrıntılı çalışmalar devam etmektedir. Ekimiz her dönemi ayrı ayrı değerlendirerek diğer komşu bölgelerdeki kültürlerle kıyaslamasını yapmaktadır. İlk verilere göre araştırma bölgemiz Orta, Batı ve Güney Batı kültürleri arasında bir kesişme noktasında olduğunu yansıtmaktadır. Bu konuda yörede yüzlerce keramik parçası toplanmıştır. Ekte bir grup örnek verilmiştir.

Yüzey araştırmalarımız Konya merkez ilçeleri ve güney ilçeleri boyunca devam edecektir.

	Neolitik	Kalkolitik	ITÇ	II.Bin	D.Ç.	Kisk	Hinstk
Akşehir 1994 Yılı:							
Yuğ Tepesi	-	-	IT1	-	-	-	+
Tombak T.	-	+	IT 1-2	-	-	-	+
İncetepesi	-	-	IT 1	-	-	-	+
Mezarlık T.	-	+	IT 1	-	-	-	-
Politler	-	+	Tunç	-	+	-	-
Ayilini	-	EKÇ	IT 1-2	-	-	-	-
Nazır	-	EKÇ	IT 1-2	+	+	+	+
Taşlık H.	-	-	IT 1	-	+	-	-
Gölyolu	GNÇ	EKÇ	IT 1	-	-	-	-
Hacı Osman-1	-	-	-	-	-	-	-
Hacı Os 2	-	-	IT 1	-	-	-	-
Kayaönü	-	-	IT 1-2	-	-	-	-
Yörükmezan	GNÇ	EKÇ	IT 1-2	-	-	-	-
Çayırönü	-	-	IT 1	-	+	-	-
Akayit(Üçhöyük)	-	-	-	+	+	+	+
Gökhöyük							
Tekke							
Sivricik							
Karahmet							
Sorkun							
Mustafa Ağa**							
Hadır H.	-	-	+	+	+	-	+
Delihasan H.	-	-	+	+	+	-	-
Kuş H.	-	-	+	+	-	+	-
Üçhöyük							
Kirmit(Reis)		+	+	+	+	+	-
İlgin 1994 yılı							
Çayır H.	-	-	-	+	-	-	-
Eldes H.	-	GKÇ	+	+	+	-	-
Mahmuthisan H.	-	-	+	+	-	-	+
Küllük H.	-	+	+	+	-	-	-
Şeker H.	-	-	+	-	-	-	-
Kaleköy K.	-	-	-	+	+	+	-
Şaraplı T.	-	-	-	+	+	-	-
Gedikören(Navruş)	-	+	+	-	-	-	-
Göktepe H.	-	+	+	-	-	-	-
Hareme(Gölyaka)	-	+	+	-	-	-	-
Dareköy	-	-	-	-	+	+	-
Yalıburt	-	-	-	+	-	-	-
Çobankaya(Şuhut)	-	+	+	+	+	-	-
Yoğabaltık(Çiftlik)	-	-	+	+	-	-	+
Boğazkent(Reşadi)	-	-	-	+	+	-	+
Kekeç	-	-	-	-	-	-	+
Kavğanın h.(Karga)	-	+	+	+	-	-	+
Argıhanı H.	-	-	+	-	-	-	-
Çebişli I.H.	-	-	+	-	-	-	-
Kadınhanı Çevresi							
Çeşmecik	-	+	+	+	-	-	-
Samit H.	-	-	-	+	-	-	-

Osmancık	-	+	+	+	+	-	-	
Karasevinç	-	+	+	-	+	-	-	
Köylütolu	-	-	-	-	+	-	-	
Saraycık	-	-	-	+	-	-	-	
Ilgın 1995 Yılı Arş.:								
Ilgın Çevresi:								
Kalaköy Höyük	-	-	+	-	-	-	-	
Öziçi (Çiğil)	-	+	+	+	-	-	-	
Doğanhisar 1995 yılı:								
Kızıllık H	-	-	+	+	+	-	+	
Çebişli II	-	+	+	+	+	-	-	
Karahöyük	-	-	+	+	+	-	-	
Kadınhanı 1995 Yılı:								
Karatepe(Atlantı)	-	-	-	+	-	-	+	
Gümüşlü(Atlantı)	-	-	+	+	+	+	-	
İmirçik(Atlantı)	-	-	+	+	-	-	-	
Cihançir(Atlantı)	-	-	-	-	+	-	-	
K.Büyük Höyük	-	+	+	+	+	-	-	
Şahören	-	-	-	-	-	-	+	
Sarayönü 1995 yılı								
Çeşmeli Sebül H.	-	-	+	+	+	+	+	
Kuyulusebil H.	-	-	-	+	+	-	+	
Kökeç H.	-	+	+	+	+	+	+	
Zengi H.	-	-	+	+	-	-	+	
S. Karatepe h.	-	-	+	+	-	-	+	
İbrahim Dede	-	-	+	+	+	-	-	
İrmelik H.	-	+	+	+	-	-	-	
Gamel(Toka'nın B.	-	-	-	+	+	-	-	
Pazar H.	-	-	+	+	+	-	+	
Dedenin H.	-	+	+	+	-	-	+	
Konar H.	-	-	+	+	+	-	-	
Akdoğan H.	-	+	+	+	-	-	+	
Ladik	-	-	-	-	-	+	+	
Ertuğrul H	-	-	+	+	+	-	-	
Kurşunlu Kale	-	-	-	+	+	-	-	
Toplam		2	28	51	44	32	10	23
TABLO:1 Yerleşim Merkezleri								

ÖLÇEK : 1/250.000

- Modern Yollar
- - - - - İske Sınırları
- o Modern Yerler
- Akarsular
- Topraklar

